

VLAANDEREN IN ACTIE

INTERNATIONALISERING

POSITIONERINGS PAPER

POSITIONERINGSPAPER

**INTERNATIONALISERING:
VLAANDEREN IN HET EUROPA EN DE WERELD VAN MORGEN**

Karel Van Miert

VOORWOORD

De Vlaamse Regering lanceerde 'Vlaanderen in Actie', of kortweg ViA genoemd, doelbewust om aan Vlaanderen een krachtige sociaal-economische impuls te geven. Met dit toekomstproject willen we ons op duurzame wijze in de absolute top van de Europese regio's hijsen. Om die uitdaging aan te gaan, moet Vlaanderen Visionair, Internationaal en Ambitieuus zijn. Op het ViA-forum in december 2007, onder het voorzitterschap van Karel Vinck, engageerden ruim 250 captains of society zich om doorbraken op punt te stellen om van Vlaanderen tegen 2020 een duurzame Europese topregio te maken. Vier ateliers concretiseren deze doorbraken in de loop van het jaar 2008. De ateliers handelen over 'talent', 'logistiek en mobiliteit', 'internationalisering' en 'innovatie'.

Eén of meerdere bevoegde experts zitten de ateliers voor en formuleren een persoonlijke visie op de doorbraken in een positioneringspaper. De ViA-experts beschikken over de groots mogelijke vrijheid om in de positioneringspaper hun ideeën te verwoorden. Zij binden hiermee op geen enkele wijze de leden van het sociaal-economisch forum, de deelnemers aan het atelier of de Vlaamse Regering. De positioneringspaper heeft als doel de werkzaamheden op de ateliers voor te bereiden en te ondersteunen, maar misschien vooral de geesten en de creativiteit te prikkelen om tot een krachtige operationalisering van de doorbraken te komen.

Op 11 september 2008 organiseer ik samen met Minister Geert Bourgeois en Minister Patricia Ceyssens in Brugge het Atelier Internationalisering. De positioneringspaper voor dit atelier is van de hand van Karel Van Miert. Ik dank hem zeer voor zijn sterk engagement en persoonlijke inzet. Zijn scherpe analyse en uitdagende visie op de verdere internationalisering van onze samenleving en onze economie leveren een bijdrage van grote waarde om van het ViA-proces een succes te maken en onze regio naar de Europese top te navigeren.

Na de ateliers zullen we op basis van de resultaten van de debatten, op het ViA-forum 2008 de diverse beleidsvoorstellen bekendmaken die vanaf 2009 iedereen moeten mobiliseren om de verandering naar de 2020 in de praktijk te brengen.

Kris Peeters,
Minister-president

INHOUD

Voorwoord.....	5
INLEIDING	9
1. Aanleiding en opzet	10
2. Vlaanderen en Brussel	13
3. Internationalisering in een maatschappelijk perspectief	15
4. Innovatie als motor voor internationalisering	17
5. Aanpak.....	18
DOMEIN 1: een meer internationale mentaliteit	21
DOORBRAAK 1: meer internationale uitwisseling op alle niveaus in de samenleving	23
DOORBRAAK 2: talenkennis en -gebruik	24
DOORBRAAK 3: mentale en andere grenzen afbouwen door banden met aangrenzende regio's te versterken.....	25
DOMEIN 2: uitstromende economische beweging	27
DOORBRAAK 1: een doorgedreven internationale expansie van het Vlaamse KMO-weefsel.....	30
DOORBRAAK 2: focussen op markten en activiteiten.....	31
DOORBRAAK 3: internationale valorisatie van onze medische expertise en gezondheidszorg.....	32
DOMEIN 3: binnenkomende economische beweging.....	35
DOORBRAAK 1: een gefocust beleid betreffende het duurzaam aantrekken van vestigingen van buitenlandse bedrijven	38
DOORBRAAK 2: economische migratie van personen met specifieke technische kwalificaties om structurele arbeidsmarktknelpunten op te vangen ..	39
DOORBRAAK 3: een grootschalig congrescentrum met allure voor Vlaanderen als toplocatie voor zakelijke - en wetenschappelijke wereldbijeenkomsten	40
DOMEIN 4: maatschappelijke positionering.....	43
DOORBRAAK 1: dynamisch en proactief beleid en mediacommunicatie naar de internationale gemeenschap met het oog op een positieve imagozorg...	45
DOORBRAAK 2: defragmentatie en moderniteit in van ons rijk cultureel aanbod	47
DOORBRAAK 3: Vlaanderen als maatschappelijk verantwoordelijke regio door een bijzondere inspanning voor ontwikkelingssamenwerking.....	49
Colofon	52

1. AANLEIDING EN OPZET

Visie. De kritische succesfactoren om de toppositie van onze regio in Europa te realiseren zijn een internationale ingesteldheid, de wijze waarop we daar mee omgaan en een verdere internationalisering van ons economische weefsel. Hiermee dragen we ertoe bij dat Vlaanderen in 2020 een actieve en een gastvrije regio met welzijn en welvaart is voor al diegenen die er leven. Eén van de meest welvarende in Europa met een open mentaliteit en verdraagzame burgers. Op sociaal gebied hebben we de armoede op een ingrijpende wijze weten terug te dringen. Vlaanderen is ook een milieu-excellente regio waar iedereen zijn of haar verantwoordelijkheid neemt om duurzaamheid en de doelstellingen voor de verbetering van het leefmilieu en de leefomgeving te realiseren. We zijn in 2020 een regio met een efficiënte overheid, gekenmerkt door alert bestuur, proactieve sociale verhoudingen en een groot veiligheidsgevoel. Een overheid die eveneens borg staat voor kwalitatief hoogstaand onderwijs en een innovatieve gezondheidszorg voor iedereen. In 2020 gaan de Vlamingen ook hun internationaal maatschappelijk engagement tegenover andere - onder meer minder bedeelde - regio's niet uit de weg.

Tendensen. In deze inleiding willen we ook wijzen op enkele opmerkelijke tendensen. De evoluties in de geglobaliseerde economie gaan vandaag de dag immers ontzettend snel. In 2001 verwachtte men dat de BRIC-landen tegen het einde van het decennium, goed zouden zijn voor ruim 10% van het BBP van de wereld. Aan het einde van het jaar 2007 moest men vaststellen dat het gezamenlijke gewicht van deze vier grote groeilanden al 15% uitmaakt van de wereldeconomie.¹ Naast de BRIC-landen winnen ook andere zich snel ontwikkelende economieën alsmaar aan belang, zoals o.m. Mexico, Korea, Vietnam en bepaalde landen in het Midden-Oosten. Het overwicht van de EU en de VS in de wereldhandel zal dalen ten voordele van al deze opkomende economieën. Dit zal niet zonder effecten zijn voor de zeer open economie die Vlaanderen kenmerkt. Als sterk exportgerichte regio zijn we gevoelig voor conjunctuurschommelingen bij onze handelspartners. Overigens is onze uitvoerratio - de maat voor de openheid van een economie - de laatste jaren nog verder gegroeid.² Ondertussen neemt ook de invloed van de Europese Unie, ondermeer door de opeenvolgende uitbreidingen, alsmaar toe: meer dan 60% van de Vlaamse regelgeving is van Europese oorsprong.³ We beseffen misschien nog onvoldoende dat Europa, een markt met bijna een half miljard relatief welstellende consumenten, onze binnenmarkt is. Daarbij mogen we echter niet uit het oog verliezen dat er een ontstellende ongelijkheid blijft bestaan in de wereld. We illustreren dit met één cijfer. Daar waar de gemiddelde levensverwachting in Vlaanderen ondertussen 80 jaar bedraagt, worden de mensen in landen als Zambia en Swaziland gemiddeld

¹ B=Brazilië; R=Rusland; I=India; C=China; BRICs and Beyond, Goldman Sachs Global Economics Group, 2007.

² Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2007, 86.

³ Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), 2007, 387.

genomen maar de helft zo oud.⁴ Internationaal ondernemen kan zich vandaag de dag enkel op een duurzame wijze verder ontwikkelen als het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is.

Doelstellingen. We moeten erkennen dat om Vlaanderen aan de top te brengen van de Europese regio's, we ons potentieel ook verder moeten valoriseren t.o.v. de sterk geglobaliseerde economie en samenleving. Een regio met de juiste troeven en met het juiste beleid kan in het jaar 2020 succesvol zijn in de wereld op het vlak van internationalisering. Dit is een van de centrale uitdagingen van Vlaanderen in Actie, het toekomstplan voor duurzame welvaart en welzijn in onze regio. Tijdens het sociaal-economisch forum van 17 december 2007 bereikten we met de representatieve vertegenwoordigers van de voornaamste groepen in onze samenleving - de 'captains of society' - in grote lijnen overeenstemming over de noodzakelijke doelstellingen betreffende internationalisering die we moeten realiseren om de toppositie van Vlaanderen veilig te stellen. De doelstellingen werden als volgt geformuleerd:

1. In 2020 is Vlaanderen dé partner in de belangrijkste kennis- en innovatienetwerken. Het knoopt daartoe actieve banden aan met buitenlandse technologieclusters en neemt deel in programma's die toonaangevend zijn op het gebied van nieuwe ontwikkelingen.
2. In 2020 hebben belangrijke internationale ondernemingen uit de BRIC-landen in Vlaanderen hun bruggenhoofd, dankzij het unieke aanbod van Vlaanderen betreffende competenties, kapitaal en technologieën.
3. In 2020 is de meerderheid van onze ondernemingen - de KMO's in het bijzonder - internationaal actief. Zij worden daarin ondersteund door een geïntegreerd en georganiseerd buitenlands beleid (exportondersteuning, vorming,...).
4. In 2020 is Vlaanderen de 'place-to-be' voor internationaal toerisme, zowel op zakelijk als kunsthistorisch vlak. Het draagt internationaal zijn cultuur uit.

Doorbraken in vier domeinen. Tevens leverde het sociaal-economisch forum een eerste reeks van gedragen voorstellen op voor de doorbraakacties die ons in staat zouden moeten stellen om kortdaat en efficiënt de ambitieuze doelen te bereiken. Met deze positioneringspaper willen we deze doorbraken scherper afbakenen en meer concretiseren. Dit als aanzet om op het voorziene atelier internationalisering met de betrokken stakeholders in een open debat te komen tot gedragen prioriteiten voor de te ondernemen doorbraakacties.

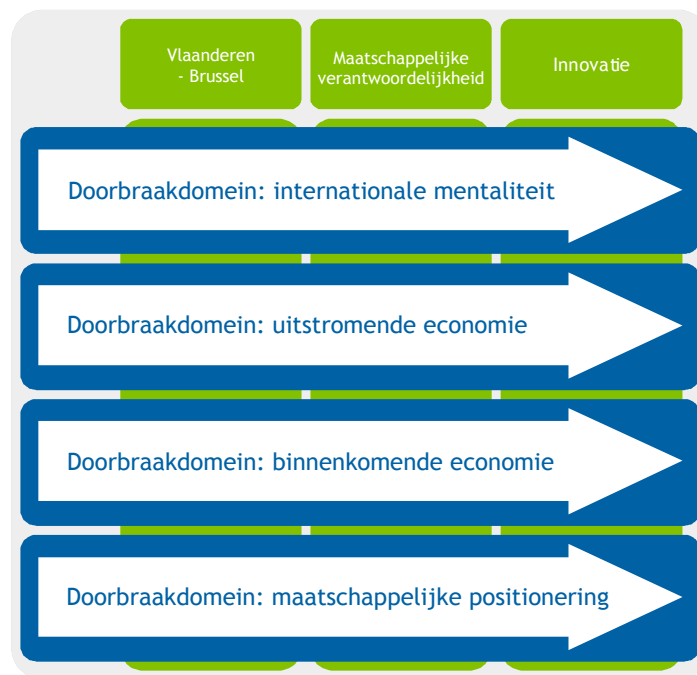
⁴ Human Development Index, United Nations Development Program (UNDP), 2007-2008.

De doorbraken die we formuleren situeren zich binnen vier domeinen.

1. Vooreerst peilen we naar de internationale ingesteldheid van de Vlamingen. Om de doelstellingen voor een sterkere internationale positie voor onze regio te realiseren zal iedereen hieraan mee een bijdrage moeten leveren. Dit vraagt een mentaliteit die getuigt van openheid en interesse voor de internationale dimensie. Om dergelijke ‘mindset’ tot stand te brengen zijn er specifieke doorbraken noodzakelijk.
2. Daarnaast staat een ‘uitstromende’ economische beweging waarbij Vlaams talent volop actief is in toonaangevende globale netwerken en Vlaamse producten, diensten en investeringen in belangrijke mate en op een maatschappelijk verantwoorde wijze de weg vinden naar de nieuwe groeimarkten. Onze KMO-bedrijven moeten zich ontwikkelen als partners in globale netwerken van ondernemingen.
3. Hiertegenover is er het domein van wat we zouden kunnen noemen de ‘binnenstromende’ economie: Vlaanderen als toplocatie voor de vestiging van toekomstgerichte buitenlandse ondernemingen en uitmuntend talent. Er is een bijzondere aandacht nodig voor de groeielanden.
4. Afsluitend behandelen we de internationale maatschappelijke positie van Vlaanderen. We formuleren doorbraken om het imago van Vlaanderen bij de internationale opiniemakers en de bredere internationale gemeenschap te verbeteren. De valorisatie en verdere ontwikkeling van ons geweldige culturele erfgoed en ons hedendaags kunstzinnig talent kan daarbij een ongelooflijke hefboom betekenen. Maar naast deze doorbraken om te komen tot de goede beeldvorming in het buitenland en een gunstige reputatie, moeten we ook hard verder werken aan de maatschappelijke verantwoordelijkheid van onze regio in de internationale samenwerking met het Zuiden.

De doorbraken die we gaan naar voor brengen in vier domeinen worden doorkruist door drie verticale factoren of rode draden. We zijn er sterk van overtuigd dat deze drie facetten een uitermate grote rol zullen spelen in het succesvol realiseren van de doorbraken.

Figuur 1: doorbraken schematisch voorgesteld

Deze drie factoren die nauw samenhangen met de voorstellen zijn (1) de economische en maatschappelijke verhouding tussen de Belgische regio's of deelstaten onderling en tussen Vlaanderen en Brussel in het bijzonder, (2) de sociaal-maatschappelijke aspecten van internationalisering en ten slotte (3) innovatie als motor voor de internationalisering van ondernemingen en in kennisnetwerken. We bespreken deze drie factoren vooraf opdat ze bijzondere aandacht en nadruk verdienen, die misschien in de concrete doorbraken onvoldoende tot uiting kan komen.

2. VLAANDEREN EN BRUSSEL

Wereldsteden. In ons verleden hebben onze historische steden een ongelooflijke rol gespeeld als drijvende krachten achter de economische en culturele ontwikkeling in een internationaal perspectief. We denken daarbij onmiddellijk aan Brugge in de middeleeuwen, Antwerpen in de renaissance, Gent bij de industriële revolutie. De beroemde geograaf en stadseconoom Manuel Castells wijst er echter op dat in de informatie- en kennissamenleving van de 21ste eeuw de

‘wereldsteden’ een enorme plaats zullen innemen. In de actuele geglobaliseerde kennis- en diensteneconomie beschikken wij Vlamingen in onze regio over een stad met een zeer grote internationale bekendheid en uitstraling. We spreken over onze hoofdstad, Brussel; tevens de hoofdstad van Europa. Cijfers over buitenlandse investeringen onderstrepen de samenhang tussen de ontwikkeling van de internationale diensten en grote steden. In het kader van onze internationale ambitie moeten we de relatie tussen Vlaanderen en Brussel koesteren en versterken, zodat we Brussel in een positieve geest kunnen uitspelen. Een welvarend en internationaal actief Vlaanderen heeft Brussel nodig. Het omgekeerde is evenzeer zo.

Economische samenhang. Het economische belang van onze hoofdstedelijke regio staat buiten kijf, evenals de enorme positieve impact op de Vlaamse welvaart. De rijkdom in BBP per hoofd, die een maat is voor de gecreëerde welvaart binnen een regio, is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (55.441 euro) meer dan dubbel zo hoog als in Vlaanderen (27.356 euro). Ruim acht procent van de werkende beroepsbevolking in het Vlaamse Gewest draagt als pendelaar naar Brussel bij tot deze rijkdom. Deze stad heeft echter ook grote problemen. Het beschikbare inkomen per hoofd (14.860 euro) ligt in Brussel lager dan in Vlaanderen (15.972 euro).⁵ Dit wijst op de grote armoede in heel wat Brusselse gemeenten. Een extern migratiesaldo dat meer dan het vijfvoudige van Vlaanderen bedraagt, onderstreept dat Brussel zeer aantrekkelijk is als Europese hoofdzetel, maar zoals elke grootstad trekt Brussel heel wat asielzoekers aan. Ook de lage werkzaamheidsgraad in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest vormt een aanzienlijke hypotheek op de ontwikkeling van de welvaart voor de Brusselaar.⁶

Metropool Brussel. Een recent internationaal onderzoek omschrijft de ruime economische invloedssfeer van Brussel, de zgn. Brussels Metropolitan Region, en neemt daarbij de arrondissementen Halle-Vilvoorde en de provincie Waals Brabant mee op.⁷ Het gaat om een gebied waar de maatschappelijke en economische verbindingen zeer verdicht zijn. Deze ‘Metropool Brussel’ telt twee miljoen inwoners. In een vergelijking met andere stadsregio’s in Europa doet deze ruime Brusselse regio het eerder goed. Het grote Brusselse stadsgewest staat aan de top, na Luxemburg, als we kijken naar het BBP per hoofd. Qua productiviteit is het helemaal koploper. De economische groei in het laatste decennium was echter beperkt. Andere Europese stadregio’s groeiden opvallend sterker. Uit nadere analyses kunnen we leren dat het vooral de ruime (Vlaamse én Waalse) rand rond Brussel is die groei heeft gekend, ruim boven het Belgische gemiddelde. De researchers typeren het ruime Brusselse stadsgewest als een ‘hub’ voor financiële en commerciële diensten met een hoge toegevoegde waarde. Deze diensten vormen de motor

⁵ Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), 2006, 16.

⁶ In 2007 bedroeg deze voor Brussel 54,8%, in Vlaanderen ligt de werkzaamheidsgraad op 66,1%; FOD Economie - Afdeling Statistiek.

⁷ M. EICHLER en U. GROB red., Brussels Metropolitan Region Benchmarking analysis, BAK Basel Economics, Basel, 2007.

van een zeer productieve, kennisintensieve economie. Vandaag de dag is een stad meer dan ooit afhankelijk van de economische omringende ruimte. Het feit dat gebieden economisch en functioneel sterk vervlochten zijn geworden staat echter los van de administratieve en politieke grenzen. Dit geldt, zo leert het onderzoek, in het bijzonder voor de grote hoofdstedelijke of metropolitaanse regio's in Europa, waar politieke regio's gewoonlijk kleiner zijn dan hun functionele relaties. Dit perspectief is bijzonder boeiend voor onze specifieke Vlaams-Brusselse situatie. Het intensifiëren van de samenwerking binnen de ruime Brusselse-Vlaamse-Waalse metropool is duidelijk een noodzaak. Welke vorm deze dient aan te nemen is een zaak voor economisch en politiek overleg. We moeten beseffen dat de samenwerking tussen wereldsteden en de hen omringende regio's een internationaal gegeven is.

In het kader van de internationale ambities van Vlaanderen moeten we dus de economische en ook de culturele banden met Brussel versterken. Mede via een valorisatie van het potentieel Vlaanderen-Brussel zullen doorbraken voor meer internationalisering mogelijk worden. Dit zal dus ook betekenen dat er moet gewerkt worden aan formules voor een grotere betrokkenheid van Vlaanderen bij het Brusselse beleid. Bij de doorbrakendomeinen die verder in deze positioneringspaper besproken worden, zal de versterking van de relatie Vlaanderen-Brussel dan ook meermaals (expliciet of impliciet) aan bod komen.

Welke vorm de nieuwe staathervorming ook zal aannemen, het dient vanzelfsprekend te zijn dat we onze relaties met Wallonië op een systematische en diepgaande wijze verder ontwikkelen tot een bevoorrecht partnerschap. Wallonië heeft immers belangrijke eigen troeven (denken we maar aan ruimte voor bedrijven en een minder gespannen arbeidsmarkt) waarmee Vlaanderen aanzienlijke complementariteiten kan realiseren.

3. INTERNATIONALISERING IN EEN MAATSCHAPPELIJK PERSPECTIEF

Internationalisering lijkt voor sommigen een eenzijdig economisch verhaal. Het begrip globalisering wordt daarbij in de eerste plaats geassocieerd met bepaalde ongewenste uitwassen van de vrije markt. Deze negatieve houding komt voort uit een aantal zichtbare en vaak minder fraaie facetten van globalisering. Zo is er de internationale outsourcing van activiteiten, wat heeft geleid tot het inkrimpen van onze industriële vestigingen. Maar ook ICT-diensten en zelfs hoogwaardig onderzoek zijn vatbaar voor outsourcing of off-shoring naar andere landen. Globalisering wordt ook gelijkgesteld met de macht van alsmaar groter wordende internationale groepen, bv. in de sector van de energie. Het is van het allergrootste belang om als overheid op dit terrein regulerend te kunnen optreden om de mededinging veilig te stellen. Ten slotte gaat globalisering in de ogen van velen ook gepaard met nieuwe ongewenste migratiestromen. Nog anderen leggen de klemtoon op nefaste effecten voor ontwikkelingslanden.

Het lijkt echter geen twijfel dat internationaal actieve ondernemingen een sterkere economische positie verwerven met meer zekerheid voor de tewerkstelling, in het bijzonder voor de industrie. Dat leren ook de cijfers. De evolutie van de tewerkstelling van onze exportgeoriënteerde industriële ondernemingen nam in de periode 1998-2003 toe met bijna 7%. Bij de productiebedrijven zonder uitvoer daalde het aantal arbeidsplaatsen met meer dan 10%.⁸ Bovendien stelt de Bruegel-denktank vast dat internationaal actieve bedrijven o.m. een hogere toegevoegde waarde genereren en productiever zijn, maar ook meer geschoolde werkkrachten aantrekken en hogere lonen betalen.⁹

Tabel 1: Inschatting van de effecten van globalisering in Vlaanderen en Europa

	Vlaams Gewest		EU-25	
	% eerder positief	% eerder negatief	% eerder positief	% eerder negatief
Wetenschappelijke en technische vooruitgang	80,7	7,7	61,6	14,5
Gezondheid	61,0	17,3	35,9	28,5
Solidariteit tussen landen	58,5	25,8	44,0	29,1
Democratie op wereldvlak	58,5	21,7	44,1	24,0
Het milieu	52,1	28,6	38,3	32,7
Ongelijkheden tussen landen	47,9	34,5	34,6	34,0
De economische groei in ons land	47,8	41,2	40,8	36,6
De kwaliteit van de overheidsdiensten	42,6	24,6	37,3	26,3
Tewerkstelling in ons land	32,4	54,2	26,7	49,4

Om de houding van de Vlamingen tegenover de economische internationalisering in een Europees perspectief te plaatsen kunnen we gebruik maken van resultaten van de Eurobarometer.¹⁰ Op de stelling 'globalisatie is een goede zaak voor ons land' antwoordt bijna 43% van Vlamingen positief. Daarmee sluit onze regio sterk aan bij het EU-15 gemiddelde en zijn we optimistischer over globalisering dan Wallonië. De inschatting van de globalisatie in de meer Noordelijk gelegen lidstaten is duidelijk positiever.

⁸ Analyse van de jaarrekeningen van Vlaamse en Brusselse ondernemingen, Steunpunt Ondernemerschap, Ondernemingen en Innovatie.

⁹ T. MAYER en G.I.P. OTTAVIANO, The Happy Few: The internationalisation of European firms. New facts based on firm-level evidence, Bruegel Blueprint Series, 2007.

¹⁰ Standard Eurobarometer 61, European Opinion Research Group (EERG), 2004.

De houding van de Vlamingen verschilt echter sterk volgens het terrein waarop globalisering een effect zal sorteren. Vier op de vijf Vlamingen zien een positieve invloed op het wetenschappelijke en technologische onderzoek. De gevolgen van de globalisering op andere terreinen zoals gezondheid, solidariteit tussen landen en democratie op wereldvlak zou volgens zes op de tien Vlaamse inwoners positief zijn. Een meerderheid laat zich wel negatief uit over de invloed op de tewerkstelling in eigen land.

We mogen ook niet uit het oog verliezen dat het internationale handelsverkeer in toenemende mate een ethische correctie bekommt (met vnl. sociale en ecologische klemtonen). Naast de invloed van internationale conventies¹¹, is Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), waarbij men gebruik maakt van gedragscodes en door onafhankelijke instanties gecontroleerde ethische labels voor grondstoffen en producten, in een snel tempo belang aan het winnen. Deze tendens heeft ongetwijfeld positieve effecten op de sociale situatie van werknemers en de duurzame ontwikkeling bij handelspartners. De Vlaamse overheid en het beleid betreffende buitenlandse handel speelt hier vandaag al op in.

Elke beleidsstrategie die internationalisering van een regio en zijn economie wil bewerkstelligen moet ten volle maatschappelijke bekommernissen trachten te realiseren. Een instrument hiervoor zijn o.m. de bilaterale handelsovereenkomsten die België en Luxemburg afsluiten, ondermeer met landen uit het zuiden. Ook bedrijven moeten verdere inspanningen leveren op het gebied van internationaal MVO.

4. INNOVATIE ALS MOTOR VOOR INTERNATIONALISERING

De mogelijkheden om door te dringen op nieuwe markten enerzijds, en het aantrekken van kennisintensieve activiteiten van internationale ondernemingen anderzijds, hangen zeer sterk samen met het innovatief potentieel van een regio en van de ondernemingen die er gevestigd zijn. Deze vormen van innovatief ondernemen kunnen enkel tot bloei komen in een regionale context met een performant innovatiesysteem en toonaangevende kenniscentra van wereldklasse. Innovatie is dus zondermeer te beschouwen als een motor voor internationalisering. Aan de top staan in innovatie kan maar slagen in een open en internationale context. Vandaag bevindt Vlaanderen zich nog in de overgang van een efficiëntiegedreven economie naar een innovatiegedreven economie. Samen met ondernemerschap zijn innovatie en internationalisering de creatieve processen om ons economisch en maatschappelijk systeem te doen evolueren naar

¹¹ In het bijzonder de vijf basisnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (syndicale vrijheid, recht op collectief overleg, afschaffing van dwangarbeid, gelijk loon voor gelijk werk, verbod op discriminatie, verbod op kinderarbeid).

nieuwe groei en duurzame welvaart.¹²

Binnen de ruimere context van het toekomstplan Vlaanderen in Actie, zal in het bijzonder de internationalisering van ons innovatief talent ook specifieke aandacht krijgen binnen het atelier innovatie en ondernemerschap.¹³ Vanzelfsprekend zijn er ook belangrijke dwarsverbindingen met de andere ateliers. Op het atelier internationalisering wensen we ons te concentreren op de vier hierboven opgesomde domeinen. Innovatie zal als een impliciete vooronderstelling worden meegenomen.

5. AANPAK

In wat volgt beschrijven we elk van de vier domeinen waarin we doorbraken willen realiseren grondiger. In de eerste plaats schetsen we de gewenste ideale situatie: hoe moet Vlaanderen er in 2020 op dit vlak uitzien. Nadat we onze ambitieuze visie hebben gegeven, maken we (al dan niet per doorbraak) de analyse van de actuele situatie: waar staat Vlaanderen, welke knelpunten die onze toekomst dreigen te hypothekeren doen zich voor in dit domein? We beargumenteren het ‘waarom’ van de noodzaak aan doorbraken. Als belangrijkste onderdeel formuleren we telkens verschillende voorstellen van doorbraken waarmee we de knelpunten op een ingrijpende wijze kunnen remediëren. De doorbraakvoorstellen en de aanzetten die we geven van concrete acties zijn bedoeld om de deelnemers aan het brede maatschappelijke debat uit te dagen en te inspireren. Ons doel is in de eerste plaats een breed maatschappelijk draagvlak te scheppen om prioritaire doorbraken om te zetten in concrete acties voor de toekomst van onze regio.

Sterke punten en troeven als inspiratie. In onze manier van werken dienen we zeker voldoende te kijken naar deze aangelegenheden waarin Vlaanderen vandaag al aan de top staat in internationalisering. Zonder volledig te kunnen zijn vermelden we hier enkele inspirerende Vlaamse economische en wetenschappelijke, maar zeker ook culturele initiatieven die kunnen bogen op een uitstekende internationale reputatie.

¹² Cfr. Leo Sleuwaegen en Koen De Backer in diverse publicaties over het concurrentievermogen van de Vlaamse economie.

¹³ Het atelier innovatie heeft plaats op 4 november 2008, onder voorzitterschap van prof. Koen Debackere. De doelstellingen binnen dit atelier luiden: (1) In 2020 innoveren wij in Vlaanderen grensoverschrijdend dankzij een doorgedreven internationalisatie van ons innovatie-instrumentarium. (2) In 2020 hebben alle Vlaamse innovatie-actoren (high techbedrijven, dienstensector, ...) het economisch weefsel in Vlaanderen vernieuwd door een aantal kernrealisaties die resulteren in talrijke toepassingen en nevenactiviteiten. (3) In 2020 zijn KMO's veel sterker en op een breder vlak innovatie-actief (producten, diensten, processen, business-model). (4) Kennisinstellingen, bedrijven en overheid hebben in het Vlaanderen van 2020 in onderlinge interactie en gedreven vanuit toekomstige noden een strategische visie uitgestippeld en samen ingezet op een aantal speerpunt domeinen en -technologieën, innovaties. Ze hebben hiervoor krachten en middelen gebundeld.

Uitgelezen voorbeelden in de wetenschappelijke en technologische sfeer zijn IMEC (het onderzoekscentrum in nano-elektronica en nanotechnologie), het VIB (Vlaams Instituut voor Biotechnologie) en het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG). Het ITG te Antwerpen staat met een 'field normalised citationscore' van 1,28 op de 15de plaats in een rij van 245 Europese academische instellingen. Recente internationale audits bestempelen het ITG als 'the best in Europe'. Dit is volgens waarnemers het resultaat van een hoog opgeleide ploeg van professoren en vorsers en getuigt van een doelgerichte transparante organisatie in beleid, onderwijs en onderzoek.¹⁴ Wat ons daarbij ook opvalt, is dat deze instelling haar internationale roeping steeds centraal is blijven stellen. Toen met de staatshervorming van 1988 het Instituut deel werd van het academische landschap van Vlaanderen, bleef men opleidingen verzorgen aan Franstalige artsen en verpleegkundigen uit zowel België als het buitenland. Men bleef ook samenwerken met federale entiteiten en Franstalige instituten. Vandaag bestaat er overigens een Wetenschappelijke Raad van Advies waarin alle Belgische universiteiten en diverse internationale overheden vertegenwoordigd zijn.

Niet enkel op het vlak van onderzoek, maar ook op onderwijsgebied zijn er mooie voorbeelden te geven waar een doorgedreven internationalisering, in combinatie met een praktijkgerichte aanpak, de economische toekomst van Vlaanderen verder verzekert en vernieuwt. Het vermaarde Antwerp/Flanders Port Training Center (APEC) slaagt er al sinds de jaren 1980 in om cursisten van over de hele wereld aan te trekken en hen te laten delen in de jarenlange kennis en expertise die in het Vlaamse havenwezen is opgebouwd. Deze brede waaier aan Engels- en Franstalige opleidingen draagt niet enkel bij tot de internationale uitstraling van de Vlaamse havens en die van Antwerpen in het bijzonder, maar genereert ook een hechte band met buitenlandse havendeskundigen die voor een waardevolle economische return zorgt. In één adem kan ook de Antwerpse Hogere Zeevaartschool vernoemd worden, die tussen haar groeiend aantal studenten (bijna 600) meer dan 21 nationaliteiten herbergt.

Vlaamse economische initiatieven kunnen eveneens bogen op een schitterende internationale reputatie. De textielsector is daarvan een uitstekend voorbeeld. De concurrentie met lage loonlanden op gebied van productie is erg zwaar en recentelijk duikt vooral Turkije op als een geduchte concurrent op de Europese markt van interieurtextiel. De spinnerij heeft eveneens te lijden onder de loonconcurrentie van landen als India of Turkije. Een aantal belangrijke spelers in de Vlaamse textielindustrie slagen er door innovatie echter in om die uitdagingen het hoofd te bieden en resoluut internationaal te blijven denken. Het is hun technologische voortrekkersrol die deze bedrijven van een nieuwe afzetmarkt en een nieuwe toekomst voorziet. Op die

¹⁴ R. BAETENS red., Een brug tussen twee werelden. Het Prins Leopold Instituut voor Tropische Geneeskunde Antwerpen. 100 Jaar, Antwerpen, 2006.

manier maakt het technisch textiel al 28% uit van de Belgische textielproductie; een aandeel dat daarenboven jaar na jaar stijgt.¹⁵ Hierbij denken we bijvoorbeeld aan de Vlaamse ondernemingen die met baanbrekend kunstgras groot internationaal succes kennen. Hun techniek om sportvelden aan te leggen wordt internationaal gewaardeerd. Zij worden niet alleen door de internationale voetbalassociaties FIFA en UEFA erkend als één van de weinige gecertificeerde en aanbevolen producenten, maar hun kunstgras siert ook de oefenvelden van onder meer Inter Milan en Real Madrid.

Ten slotte zijn er ook op cultureel gebied veel Vlaamse initiatieven die tot voorbeeld strekken. Zo heeft de Federatie van de Vlaamse Muziekfestivals een sterk partnership uitgebouwd met de European Festivals Association (die haar zetel van Genève naar Vlaanderen verhuisde) en met de Asian Performing Arts Festivals Association (de festivals van Shanghai, Hongkong, Singapore, Tokyo, etc.), waarin de Festivals van Vlaanderen en Edinburg (Europa's grootste festival) de twee enige Europese partnerleden zijn. Internationale coproductie is steeds meer de sleutel tot het succes: het Avignonfestival plaats dit jaar zes Vlaamse producties op de scene. Meer dan 400 internationale journalisten brengen hierover verslag uit in hun media.

¹⁵ Jaarverslag 2007-2008, Fedustria.

DOMEIN 1: EEN MEER INTERNATIONALE MENTALITEIT

Visie 2020. De mentaliteit van alle Vlamingen en in het bijzonder de jongeren is tegen 2020 in zeer belangrijke mate gericht op de internationale samenleving en samenwerking. Tezelfdertijd hebben we de verdere ontwikkeling tot stand gebracht van een positief Vlaams zelfbewustzijn dat iedereen in een open geest uitdraagt. Dit is gepaard gegaan met een duidelijke aanvaarding van multiculturaliteit als een feit en een meerwaarde.

Vandaag. In een enquête bij een representatief staal van meer dan 1.250 Vlamingen werden enkele stellingen voorgelegd waarmee we inzicht bekomen in de persoonlijke houding van de Vlaming m.b.t. tot enkele aspecten van internationalisering.¹⁶ Dit levert ons tot op zekere hoogte een inzicht op, in de mate van internationale mentaliteit bij de Vlaamse bevolking vandaag. De Vlaming is in het algemeen nog altijd fier zijn talenkennis te kunnen aanwenden t.o.v. buitenlanders. Een ruime meerderheid gelooft ook in de meerwaarde van het samenwerken met andere culturen. Internationale arbeidsmobiliteit ligt vanzelfsprekend minder voor de hand, maar een meerderheid van de jongeren (< 25 j.) onderschrijft de stelling.

Tabel 2: Houding van de Vlaming betreffende stellingen over internationale mentaliteit

	(Helemaal) akkoord	Geen idee/ ik heb hier nog niet bij stil gestaan	(Helemaal) niet akkoord
Ik ben bereid om in het buitenland te gaan werken	34%	23%	43%
Samenwerken met mensen van andere culturen levert mij steeds een meerwaarde op	60%	26%	14%
Ik tracht buitenlandse bezoekers in hun eigen taal of een taal die we beide spreken, aan te spreken	85%	8%	7%

Hoewel we niet zomaar kunnen stellen dat de Vlaming niet openstaat voor de kansen van een meer internationale economie en samenleving, zullen we nog een behoorlijk aantal initiatieven moeten nemen om de mentaliteit van de Vlamingen verder te richten op Europa en de wereld. Om in Europa aan de top te staan op het gebied van internationale ingesteldheid zien we verschillende doorbraken als noodzakelijk.

¹⁶ Enquête bij een bestaand internetpanel, uitgevoerd door het bureau Significant-gfk in de maand juni 2008. Het onderzoek, waaraan 1.280 personen deelnamen, is representatief voor de Vlamingen op beroepsactieve leeftijd.

Tabel 3: Overzicht van doorbraken in dit domein

Domein 1	Een meer internationale mentaliteit
DOORBRAAK 1	Meer internationale uitwisseling op alle niveaus in de samenleving
DOORBRAAK 2	Kennis en gebruik van vreemde talen ontwikkelen
DOORBRAAK 3	Mentale en andere grenzen afbouwen door banden met aangrenzende regio's te versterken

DOORBRAAK 1: MEER INTERNATIONALE UITWISSELING OP ALLE NIVEAUS IN DE SAMENLEVING

Binnen de culturele sector bestaat er een lange traditie van internationale optredens en uitwisseling, die de brede samenleving tot voorbeeld moet strekken. Al in 1987 lanceerde Europa het Erasmusproject met de bedoeling om zoveel mogelijk jongeren in het hoger onderwijs de kans te bieden om voor een tijdje in het buitenland te studeren. Ook docenten trekken naar het buitenland in het kader van Erasmus.

Het aantal Vlaamse Erasmusstudenten neemt langzaam toe en bedraagt nu bijna 3.000 studenten per jaar.¹⁷ In relatie tot het aantal studerende maken universiteitsstudenten vaker dan hogeschoolstudenten gebruik van de mogelijkheid om te proeven van de internationalisering van het onderwijs en de kennis. Als we de verhouding bekijken met het aantal studenten dat in het jaar in kwestie afstudeert dan bekomen we een percentage dat aardig in de buurt ligt van de Europese norm van 10%. Maar dit is nog een te laag aandeel om bij onze jonge mensen een internationale mentaliteit te bewerkstelligen. De internationale uitwisseling van studenten moet op een of andere wijze veralgemenen in het (hoger) onderwijs. Elke student moet sterk gestimuleerd worden om een deel van de studies aan een buitenlandse universiteit of hogeschool te doen. De studenten krijgen op deze manier ook de kans een internationaal netwerk uit te bouwen.

Bovendien zou dit model van uitwisseling en internationale stages moeten kunnen doorgetrokken worden naar andere sociaal-economische groepen: onderzoekers, ambtenaren, ondernemers, werknemers, politici,... Om deze hoge mate van internationale mobiliteit te realiseren zal de overheid drempels moeten wegwerken en gepaste aanmoedigingsmechanismen moeten kunnen aanwenden. Een financiële of fiscale bonus lijkt voor de hand te liggen.

¹⁷ Voor het jaar 2006-2007 gaat het om 2.917 studenten; Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), 2008.

De doorbraak tot stand brengen vraagt een goede integratie in de diverse beleidsdomeinen. Het is evident dat we de deelname van Vlaamse bedrijven, onderzoekers en ook ambtenaren aan internationale conferenties in het buitenland en grensoverschrijdende projecten meer ondersteunen en waarderen. Daarbij zullen we onze onderwijs- onze kennisinstellingen en de topambtenaren aanspreken op hun verantwoordelijkheden dienaangaande, maar ook de privésector en het middenveld moeten we stimuleren. Een betere coördinatie van alle beleidsinitiatieven rond deze thematiek is een succesvoorwaarde.

DOORBRAAK 2: TALENKENNIS EN -GEBRUIK

Om de gewenste mentaliteitsverandering te realiseren zullen we de inspanningen op het gebied van talenkennis moeten opvoeren. Daarbij dienen we ook op een verantwoorde manier om te gaan met meertaligheid. We mogen immers niet vergeten dat we met Nederlands letterlijk en figuurlijk niet ver zullen komen in een internationale context. Het Nederlands is in Europa de taal van ongeveer 22 miljoen Vlamingen en Nederlanders. Naar schatting kennen ongeveer 24 miljoen inwoners van de EU onze taal en wereldwijd gebruiken amper 44 miljoen mensen het Nederlands.¹⁸

Een vlotte omgang met meerdere vreemde talen kenmerkt de Vlaming. De Europese statistieken bevestigen voor Vlaanderen dat in het secundair onderwijs 98% van de leerlingen Frans studeert, 70% Engels, 24% Duits en bijna 1% Spaans.¹⁹ De leerlingen in hoger secundair onderwijs kennen volgens de meest recente gegevens gemiddeld 2,1 vreemde talen. Daarmee doen we het duidelijk beter dan de overige EU-landen en moeten we enkel Luxemburg laten voorgaan.²⁰

Hoewel we internationaal gezien zeer goed scoren qua talenkennis, is het een troef om dit verder te versterken. De Europese Regeringsleiders hebben in 2002 een verklaring verspreid waarin ze aandringen op het aanleren van twee vreemde talen vanaf jonge leeftijd. Het Vlaamse onderwijs volgt deze aanbeveling maar gedeeltelijk. Talen leren op school en ze kunnen gebruiken zijn niet noodzakelijk hetzelfde. Een speciale Eurobarometer stelde vast dat in het jaar 2000 nog vier op tien Vlamingen alleen Nederlands kent. Dit aandeel daalt gelukkig tot 12 procent als we enkel de mensen jonger dan 40 jaar in beschouwing nemen.²¹

18 V. GINSBERGH en S. WEBER, 'La dynamique des langues en Belgique', Regards économiques, 42(2006), 2.

19 Het gaat meer specifiek over de eerste graad (A- en B-stroom) en de 2de en 3de graad van het algemeen secundair onderwijs in het schooljaar 2001-2002; Key data on teaching languages at school in Europe, Euridyce European Unit, 2005.

20 Yearbook 2008, Eurostat; Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), 2008.

21 Eurobarometer 54 special: Europeans and languages, International Research Associates (INRA), 2001.

In de eerste plaats is er de behoefte aan het verder versterken van onze meertaligheid. Iedereen in het secundair onderwijs moet zich actief kunnen uitdrukken in meerdere vreemde talen. Het is echter niet enkel de verantwoordelijkheid van het onderwijs. In een kennismaatschappij schoolt iedereen zich permanent bij. Talen zijn daarbij een belangrijk domein.

Het verder ontwikkelen van talenkennis geldt niet uitsluitend voor de courante Europese talen zoals Frans en Engels. Ook andere vreemde talen, in het bijzonder van zich ontwikkelende economieën, moeten onze jonge mensen actief aangeboden krijgen: Chinees, Arabisch, Turks, Russisch,... De aanwezigheid van migranten in onze regio is een troef die we moeten aanwenden in het taalonderwijs en in de economie.

Ook is het noodzakelijk dat er in het hoger onderwijs (zeker in sommige van de Masters) meer en betere cursussen in het Engels worden gedoceerd. Hierdoor maken we ons hoger onderwijs in de breedte ook meer toegankelijk voor internationale studenten en professoren, wat eveneens een stimulans is om met vreemde talen in contact te komen. Engels is ook de taal van onderzoek en van de meerderheid van wetenschappelijke publicaties en vaktijdschriften met internationale reputatie.

DOORBRAAK 3: MENTALE EN ANDERE GRENZEN AFBOUWEN DOOR BANDEN MET AANGRENZENDE REGIO'S TE VERSTERKEN

Zich ontwikkelende grensoverschrijdende regio's vormen steeds meer het regionale verankeringspunt van de globale economie. Niet enkel vanuit een economisch motief, maar bovenal om de geesten te verruimen, moeten we nog veel meer als vandaag Vlamingen in het Europa van de regio's worden en het initiatief nemen in de Euregionale samenwerking. De Europese binnengrenzen zijn gaandeweg vervaagd. Toch blijven er voor inwoners van grensgebieden tal van fiscale, wetelijke en logistieke problemen. Ook het Schengenverdrag is nog niet in gans de Europese Unie van toepassing. Europa stimuleert grensoverschrijdende samenwerking sinds 1991 en sinds juli 2006 is er ook een juridische basis voor grensoverschrijdende samenwerking tussen overheden.

De Eurometropool Rijsel-Kortrijk-Doornik is het eerste samenwerkingsverband in Europa dat een beroep doet op de verordening van het Europees Parlement. Met dit grensoverschrijdende samenwerkingsverband willen de betrokken overheden problemen in de grensstreek samen oplossen en de welvaart en het welzijn van de inwoners en ondernemingen verhogen. De Eurometropool brengt alle bevoegde autoriteiten samen voor overleg over grensoverschrijdende aangelegenheden. De Eurometropool Rijsel-Kortrijk-Doornik bestrijkt een gebied waar in totaal 1,83 miljoen mensen wonen.

De Euregio Maas-Rijn (EMR), met circa 3,9 miljoen inwoners, is een ander voorbeeld, met betrokkenheid van de provincies Limburg en Luik evenals de Duitstalige Gemeenschap.²² Voorbeelden van samenwerking hier zijn bv. de Transnationale Universiteit Limburg. Ten slotte is er de Euregio Scheldemond. Deze omvat het gebied van de provincies Zeeland, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen en telt iets minder dan 3 miljoen inwoners. De Euregio Scheldemond ontleent bijzondere kwaliteiten aan haar ruimtelijke situering. Met de havens van Oostende, Zeebrugge, Vlissingen, Terneuzen, Gent en de Waaslandhaven.

We moeten deze bestaande samenwerkingsinitiatieven versterken. De Euregiövorming moet ook gepaard gaan met een gepaste bewustmaking- en communicatiecampagne. Het is evident dat we in dit kader onze preferente relatie met de het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en zeker ook met Wallonië verder uitbouwen.

²² Daarnaast zijn ook de Provincie Limburg uit Nederland en de Region Aachen uit Duitsland partner in EMR.

DOMEIN 2: UITSTROMENDE ECONOMISCHE BEWEGING

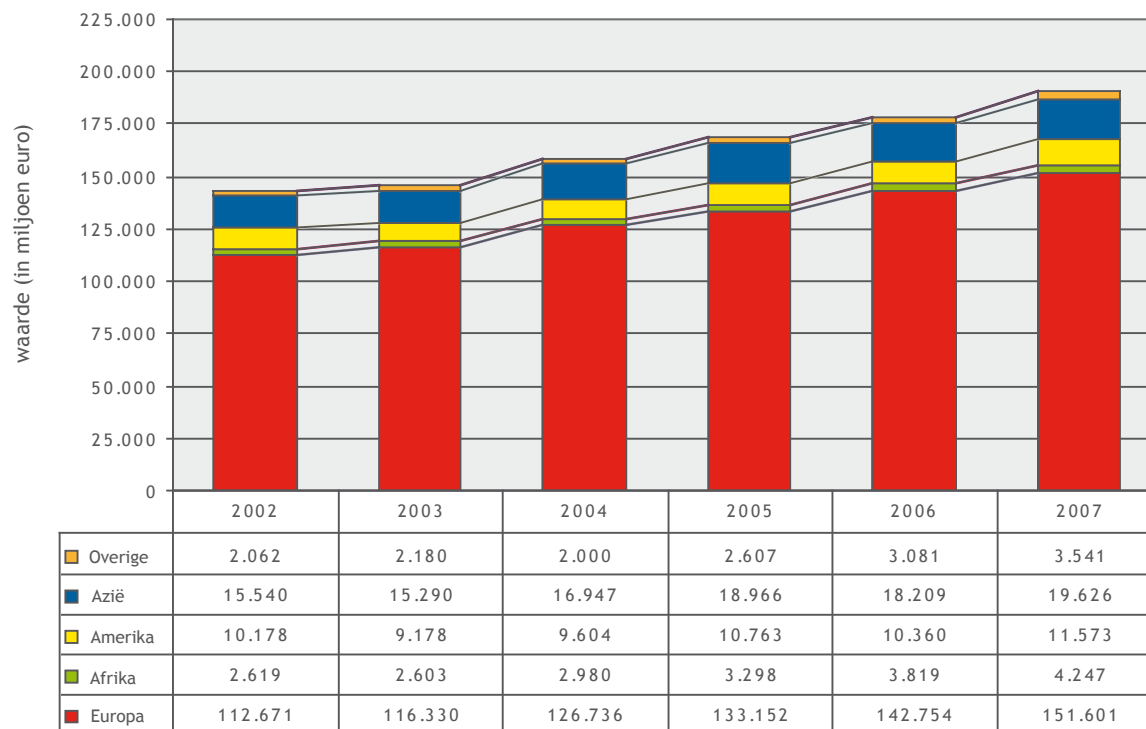
Visie 2020. In 2020 is de meerderheid van onze ondernemingen in sectoren en niches met een duidelijk exportpotentieel, internationaal actief, dit geldt in het bijzonder voor KMO's. Vlaams talent uit bedrijven, universiteiten en onderzoeksinstellingen participeert als toonaangevende partner in de belangrijkste kennis- en innovatienetwerken. Er bestaan duurzame samenwerkingsverbanden met internationale technologieclusters. Onze regio neemt op volwaardige wijze deel aan internationale programma's die toonaangevend zijn op het gebied van nieuwe ontwikkelingen. Onze internationaal actieve bedrijven hanteren in hun handelrelaties duurzame sociale en ecologische principes. In 2020 heeft Vlaanderen bovendien een internationaal gevaloriseerd aanbod aan medische deskundigheid en gezondheidszorg van hoge kwaliteit.

Vandaag. Vlaanderen heeft een sterk exportgerichte economie, maar onze actuele internationale positie is eerder kwetsbaar. Hoewel de export blijft toenemen, zijn er drie kenmerken van onze uitvoer die het precaire van de situatie kunnen verduidelijken. Dit is deels te verklaren vanuit de essentiële kenmerken van ons economisch weefsel: Vlaanderen is een regio met zeer veel KMO's en onze industrie is gespecialiseerd in halfafgewerkte producten en technologische onderdelen.

Ten eerste is slechts een erg klein aandeel van onze bedrijven internationaal actief. Bijna de helft van de totale Belgische export wordt gerealiseerd door 1% van de bedrijven, 5% van de ondernemingen zijn verantwoordelijk voor ongeveer drie kwart van de uitvoer.²³ In het bijzonder KMO's tonen een bescheiden internationale roeping. Volgens enquêtegegevens van de Europese Commissie realiseert amper 8% van de Belgische KMO's een omzet via export van goederen of diensten. Hoewel dit op het EU-gemiddelde ligt, wil dit zeggen dat ruim negen op tien van deze ondernemingen geen internationale afzet heeft. Vooral micro-ondernemingen en bedrijven in de dienstensectoren zijn nauwelijks internationaal actief.²⁴ Voor groei-KMO's (50-250 werknemers) loopt het aandeel exporterende bedrijven op tot 24%. Onze KMO's en groei-KMO's lijken wel het voortouw te nemen op het gebied van internationale 'business partnerships' zoals buitenlandse vestigingen en joint ventures. Terwijl in de EU gemiddeld slechts 5% van de ondernemingen dergelijke activiteiten ontwikkelen, ligt dit aandeel voor ons land op bijna 13%. Het buitenlandse aandeel in de omzet van deze activiteiten blijft wel nog erg beperkt.

²³ MAYER en OTTAVIANO, The Happy Few: The internationalisation of European firms. New facts based on firm-level evidence, 2007.

²⁴ Flash Eurobarometer 196 - Observatory of European SME's, mei 2007.

Figuur 2 : Evolutie van de Vlaamse uitvoer, naar continent van bestemming ('02-'07)

Als we vervolgens kijken naar wat we uitvoeren, valt het op dat het aandeel in onze export van hoogtechnologische goederen uitgesproken laag is. Nog geen 8% van onze totale export aan goederen betreft competitieve hightech export. Dit aandeel lijkt de laatste jaren zelfs nog dalen. Daarmee behoren we binnen de EU-15-landen tot de staartgroep, samen met Italië en Spanje. (Per hoofd van de bevolking kunnen we ons echter nog steeds handhaven in de wereldwijde kopgroep.) Ter vergelijking: het aandeel van dergelijke kennisintensieve productie in de uitvoer bedraagt voor China meer dan 30% (dit is een verdrievoudiging in de laatste tien jaar). Ook de internationalisering van onze (kennisintensieve) dienstverlening moet zich sterker kunnen ontwikkelen.

Ten slotte moeten we vaststellen dat onze internationale handel in hoofdzaak verloopt met Europese partners en vooral met de buurlanden. Nog bijna de helft (46%) van export ging in 2007 naar de vier buurlanden.²⁵ Dit is op zich een goede zaak, Europa is onze binnenmarkt, maar we

25 Statistieken, Flanders Investment and Trade, 2007.

moeten ook veel verder kijken. Een positief signaal is dat onze uitvoer buiten de EU-15 landen het voorbije jaar (2007 t.a.v. 2006) is gestegen met 11,1%, terwijl de exportgroei voor de EU-15 is blijven hangen op 5,2%. De VS en Canada zijn in 2007 samen goed voor 4,87% van onze buitenlandse handel. De uitvoer naar BRIC-landen bekwam in 2007 een aandeel van 5,71 %, hoewel er de laatste vijf jaar een vrij sterke groei op te tekenen valt. Ook voor de uitvoer naar de zgn. Aziatische tijgers staat onze regio nog vrij zwak en hier blijft de groei achter.²⁶ Het wekt weinig verbazing dat het merendeel van de buitenlandse filialen van onze bedrijven terug te vinden is in onze buurlanden en de EU. Opkomende regio's zoals Zuid-Oost-Azië, zijn nog sterk ondervertegenwoordigd.²⁷

Tabel 4: Overzicht van doorbraken in dit domein

Domein 2	Uitstromende economische beweging
DOORBRAAK 1	Een doorgedreven internationale expansie van het Vlaamse KMO-weefsel
DOORBRAAK 2	Focussen op markten en activiteiten
DOORBRAAK 3	Internationale valorisatie van onze medische expertise en gezondheidszorg

DOORBRAAK 1: EEN DOORGEDREVEN INTERNATIONALE EXPANSIE VAN HET VLAAMSE KMO-WEEFSEL

Het realiseren van deze doorbraak vraagt een efficiënte tweesporenaanpak m.b.t. ondernemerschap. We moeten er hierbij ook rekening mee houden dat internationalisering van bedrijven in toenemende mate ruimer moet benaderd worden dan enkel vanuit het klassieke perspectief van 'uitvoer van goederen'. Outsourcing, off-shoring, joint ventures, internationale partnerships en grensoverschrijdende dienstenverstrekking zijn evenzeer opportuniteiten om ons potentieel internationaal te valoriseren. De dienstverlening van overheidsinstellingen op het gebied van buitenlandse handel moet in deze trends vooroplopen. Vanzelfsprekend veronderstelt internationale expansie een voldoende aantrekkelijk algemeen ondernemersklimaat, waarin Vlamingen veel meer als vandaag geneigd zullen zijn een onderneming op te starten.

²⁶ Nationale Bank van België, bewerking Studiedienst van de Vlaamse Regering.

²⁷ Spreiding van de buitenlandse filialen van Vlaamse ondernemingen in 2002, Steunpunt Ondernemerschap, Ondernemingen en Innovatie.

We moeten in de eerste plaats bijkomende methoden uitwerken om de KMO die wil exporteren beter te bereiken en volwaardig te ondersteunen. Internationaliseren gaat gepaard met grote risico's en hogere kosten. Tevens is er een grote behoefte aan specifieke competenties. Een gepast overheidsbeleid voor internationaal ondernemen moet ten volle op het KMO-potentieel inspelen door o.a. kansen te bieden op economische referenties vanwege de overheid, aangepaste begeleiding en praktijkgerichte opleidingen, o.m. in gereputeerde managementscholen. Met participaties in het kapitaal kan de overheid bedrijven ondersteunen bij internationale expansie en strategische overnames. Het komt er op aan dat onze regio zich een internationaal inkomen verzekert. Bestaande beleidsinstrumenten voor KMO's, zoals o.m. het Fonds Vlaanderen Internationaal²⁸ moeten voldoende bekend gemaakt worden en soepel werken.

We moeten daarnaast durven erkennen dat we ook anders moeten gaan ondernemen. Vlaanderen heeft behoefte aan een ambitieuzer ondernemerschap, met een sterke internationale ingesteldheid, enerzijds op de EU als binnenmarkt en anderzijds op de nieuwe groeimarkten. Voor onze kleine ondernemingen in traditionelere activiteiten liggen er bijzondere kansen in de Euregio zones. Onze ondernemers moeten meer streven naar een internationale groei via een professioneel management en behoorlijk bestuur (met bv. meer buitenstaanders met internationale ervaring in de Raden van Bestuur). Het is evident dat deze piste evenzeer een verbetering van het ondernemersklimaat veronderstelt, maar ook een beleid dat nieuw ondernemerschap sterk aanmoedigt, in het bijzonder de highpotential start-ups.²⁹ Dit laatste vraagt voldoende toegang tot risicokapitaal.

DOORBRAAK 2: FOCUSSEN OP MARKTEN EN ACTIVITEITEN

De BRIC-landen, maar niet uitsluitend zij, zijn een belangrijke groeipool van de toekomst. We dienen als Vlaamse overheid een doelgericht beleid te ontwikkelen om onze ondernemingen te bereiken en te ondersteunen bij hun internationalisering, waarbij we ons focussen op nieuwe zich snel ontplooiende markten. Goldman Sachs lanceerde in 2005 het begrip van de 'next 11' (met als acroniem N-11), om te wijzen op andere landen die in het zog van de BRIC een opmerkelijke economische ontwikkeling meemaken.³⁰ We moeten er bovendien mee rekening houden dat voor onze (groei-)KMO's grote en/of verafgelegen markten vaak niet haalbaar zijn als exportmarkt of vestigingsplaats.

²⁸ Hiermee wil de Vlaamse Regering de financiering van buitenlandse vestigingen door Vlaamse bedrijven vergemakkelijken, door in beperkte mate in het kapitaal te participeren. Het instrument is opgestart in oktober 2006 en kan nog maar op een beperkte belangstelling rekenen.

²⁹ P. REYNOLDS, B. BYGRAVE, E. AUTIO, L. COX en M. HAY, Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report, 2002.

³⁰ De N-11 zijn Bangladesh, Egypte, Indonesië, Iran, Mexico, Nigeria, Pakistan, de Filipijnen, Zuid-Korea, Turkije en Vietnam.

De oprichting van een ‘Emerging Markets Observatory’ moet ons economisch weefsel een strategisch kenniscentrum bieden om beslissingen betreffende toekomstgerichte internationaliseringsmogelijkheden te funderen op gedegen economische analyses. Dergelijk kenniscentrum, dat moet gebaseerd zijn op samenwerking tussen ondernemingen, ondersteunt de noodzakelijke competenties voor marktinnovatie. Het ‘Emerging Markets Observatory’ zal in zijn studies, analyses en adviezen voor bedrijven niet enkel kijken naar de ontwikkelingen op het gebied van de vraag, maar wenst een maximale afstemming te realiseren met het aanbod (de sterktes op het gebied van technologie of competenties en de mogelijkheden van ons economisch weefsel).³¹ Het kenniscentrum zal ook impulsen geven naar nieuwe noden betreffende kennisontwikkeling ter versterking van het internationale concurrentievermogen. Bovendien moet deze instelling bedrijven ondersteunen en adviseren in het realiseren van MVO-doelstellingen bij hun buitenlandse investeringen en internationale handelsbetrekkingen.

Zulk een kenniscentrum voor ontluikende nieuwe markten moet kunnen terugvallen op een sterk netwerk van waarnemers in het buitenland. Zo moeten we bv. buitenlandse studenten en andere uitwisselingen in het kader van zakelijke netwerken beter opvolgen en gepast valoriseren. Deze netwerken bieden immers heel wat kansen in de internationale zakenwereld. Verscheidene van deze buitenlandse ambitieuze studenten en stagairs worden in hun eigen land immers topbeslissers.

DOORBRAAK 3: INTERNATIONALE VALORISATIE VAN ONZE MEDISCHE EXPERTISE EN GEZONDHEIDSZORG.

Het directe belang van de gezondheidssector in de Vlaamse economie neemt toe met de tijd. Ruim 7% van de bruto toegevoegde waarde en meer dan 11% van de totale werkgelegenheid in het Vlaamse gewest zijn inmiddels toe te wijzen aan deze social-profit sectoren.³² De sector van de gezondheidszorg is relatief belangrijker in de Vlaamse Economie dan in de Europese Unie. In Nederland en Frankrijk heeft deze sector nog een omvangrijker aandeel in de economie.³³ Onze expertise in medische toepassingen en gezondheidszorg als hightech dienstverlening biedt echter een nog onontgonnen potentieel. Over de ganse wereld steken jaarlijks 3,8 miljoen patiënten de grens over voor medische verzorging. Een studie van de Vlerick Leuven Gent Management School geeft aan dat een aanzienlijk aantal van die patiënten interesse zou kunnen hebben in België. Het zou gaan om een groep van 1.220.000 patiënten per jaar. De studie wijst

³¹ Daarbij moet er ook aansluiting gezocht worden bij het beleid van de EU-commissie, zoals het Lead Market Initiative for Europe.

³² Instituut voor Nationale Rekeningen (INR), 1995-2005; bewerking Studiedienst van de Vlaamse Regering.

³³ Eurostat, bewerking Studiedienst van de Vlaamse Regering.

de Verenigde Staten, Canada, Noorwegen en Afrika aan als de interessantste regio's om ons op te richten.³⁴ Een nieuwe Europese Richtlijn zal binnenkort toelaten dat aan ook Europeanen de reële kost voor de ingreep en de verzorging mag aangerekend worden. Ten overstaan van niet-Europese patiënten mag dat nu al.

In 2020 moeten we erg tevreden kunnen zijn over het zorgaanbod en er fier op zijn als de 'place-to-be' beschouwd te worden voor heel wat buitenlandse patiënten. Deze komen naar Vlaamse Ziekenhuizen voor toepassingen van de nieuwste technologieën en medische procedures. Gezondheidszorg is immers één van de speerpunten van de internationale kenniseconomie geworden en gezondheidszorg en bio-economie zijn al vele jaren partners in het creëren van tewerkstelling en duurzame economische welvaart.

Bovendien hebben we tegen 2020 met de internationale gemeenschap geanticipeerd op de bio-ethische uitdagingen als gevolg van de adembenemende wetenschappelijke en technologische (r)evolutie (zoals vroegdiagnose door moleculaire beeldvorming, gepersonaliseerde preventieve en curatieve behandelingen op basis van genstructuur, selectieve medicatie door telegeleide nano-partikels, stamceltherapie,...). Zorgverstrekkers zullen dan ook in staat zijn om professioneel om te gaan met deze bio-ethische uitdagingen en volgen een 'universal code of conduct', die tot stand gekomen is dankzij een wereldwijde open dialoog, met respect voor ieders eigen filosofische, ethische en culturele gezichtspunten. Vlaanderen wenst de internationale gemeenschap hiertoe impulsen te geven.

De internationale valorisatie van onze medische expertise en gezondheidszorg zal geen puur economisch verhaal worden met een winstmaximalisatie voor een beperkte groep. Er is (direct of indirect) een duidelijke return nagestreefd voor onze systeem van sociale zekerheid en andere publieke uitgaven en investeringen in de gezondheidszorg.

Een en ander moet ook gebeuren met het behoud van de toegankelijkheid en de kwaliteit van de gezondheidszorg voor lokale en behoeftige patiënten. Zo hebben we internationale afspraken voor het opvangen van patiënten die in eigen land niet de nodige medische zorg kunnen ontvangen, omdat het land van herkomst te klein is om de nodige expertise te ontwikkelen of omdat er te weinig middelen zijn om voor zijn bevolking de nodige zorg aan te bieden. Bovendien bestaan er heel wat kansen voor onze zorgverstrekkers om zich extra te bekwamen dankzij buitenlandse ervaringen, maar deze evolutie kan ook mogelijkheden bieden voor de internationale afzet van medische technologieën.

34 S. DE GREEF en K. DEJONCKHEERE red., Dare and care; Internationalisering van de Belgische medische sector, Verbond Belgische Ondernemingen (VBO), Brussel, 2006.

DOMEIN 3: BINNENKOMENDE ECONOMISCHE BEWEGING

Visie 2020. In 2020 hebben belangrijke internationale ondernemingen uit nieuwe zich sterk ontwikkelende economieën, waaronder de BRIC-landen, in Vlaanderen een bruggenhoofd. Vlaanderen staat internationaal mee aan de top voor de vestigingen en internationale activiteiten binnen bepaalde toonaangevende niches en sectorclusters. Buitenlandse ondernemingen leveren op een duurzame wijze een bijdrage aan de welvaart in Vlaanderen.

Vandaag. De economische betekenis van de aanwezigheid van buitenlandse bedrijven voor het Vlaamse gewest is aanzienlijk en ze nam de laatste tijd zowel qua werkgelegenheid als qua toegevoegde waarde toe.³⁵ Dit geldt zowel voor de industrie als voor de dienstensector. Het feit dat Vlaanderen vandaag zeer belangrijke vestigingen kent van farmaceutische onderzoekscentra, met een enorme impact op onze innovatieprestaties, vraagt een blijvende bijzondere aandacht. Onze centrale ligging is een geweldige troef, maar toch is Vlaanderen op heel wat domeinen niet echt aantrekkelijk te noemen voor de buitenlandse investeerders. Er is immers schaarste aan ruimte en talent.

Tabel 5: Aantal werknemers bij buitenlandse bedrijven in Vlaanderen en Brussel volgens regio van herkomst³⁶

	2005	% evolutie '01-'05
EU-27	420.000	+10,1%
Rest van Europa	26.000	-12,9%
Noord - en Zuid-Amerika	117.357	+24,8%
Azië en het Midden-Oosten	19.735	+22,4%
Afrika	865	-38,1%
Rest van de wereld	1.571	+1.425,2%
Totaal	586.584	+11,9%

³⁵ Databank buitenlandse aanwezigheid STOOI in opdracht van Flanders Investment and Trade (FIT), bewerking Studiedienst van de Vlaamse Regering.

³⁶ FORMNE 2004 and 2007 database, Vlerick Leuven Gent Management School.

We zijn een dichtbevolkte regio met nog weinig ruimte, ook voor bedrijven. Vlaanderen heeft zonder de haventerreinen ongeveer 40.000 ha bedrijventerreinen. Daarvan is ruim 75% ingenomen.³⁷ Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen voorzag 7.000 ha bijkomende bedrijventerreinen. Deze doelstelling werd niet gehaald. Voka schat dat er tegen 2020 een grote bijkomende behoefte zal zijn aan bedrijventerreinen.³⁸ Ook de bereikbaarheid langs de weg staat omwille van de congestie sterk onder druk.

De arbeidsmarktkrapte is een veralgemeend feit. Voor het jaar 2007 stond de spanningsindicator van de VDAB op een historisch laag peil: de verhouding tussen openstaande vacatures en geregistreerde werkzoekenden bedraagt nog amper 1 tegenover 3,2.³⁹ Ondernemers klagen steen en been omdat vacatures niet of niet snel genoeg ingevuld geraken. Een studie van UNIZO schat dat er 41.000 KMO-vacatures open blijven staan.⁴⁰

Overvloed is er in onze regio wel op het gebied van de administratieve rompslomp. In de ranglijst waarin de Wereldbank vergelijkt hoe gemakkelijk het is om zaken te doen in 178 landen van over de hele wereld, staat België op een weinig flaterende negentiende plaats, ver na EU-landen zoals o.m. Denemarken (5e) of Ierland (8e).⁴¹ Hoewel er substantiële vooruitgang is geboekt voor het opstarten van een onderneming, blijft het in ons land bijzonder omslachtig op het gebied van het registeren van eigendom, het betalen van belastingen, het bekomen van krediet, de internationale handel, het omgaan met vergunningen en het tewerkstellen van personeel. Voor geen enkel van deze cruciale aspecten van het ondernemen behoren we tot de 35 beste vestigingsplaatsen.⁴²

Een van de gevolgen is dat Vlaanderen volgens sommige bronnen vandaag in een Europese context marktaandeel verliest voor het aantrekken van nieuwe directe buitenlandse investeringen (DBI). In een landenrangschikking rukken de centraal- en Oost-Europese landen sterk op. Vlaanderen is nog altijd de belangrijkste investeringsregio in België, goed voor ruim de helft van de projecten.⁴³ In 2006 telde Flanders Investment and Trade 153 investeringsprojecten, dit is tien meer dan het jaar voordien.⁴⁴

37 Situatie 2005, Agentschap economie, Studiedienst van de Vlaamse Regering.

38 Ruimte om te ondernemen - Op zoek naar bedrijventerreinen in Vlaanderen (Voka-studie 05), Voka - Vlaams netwerk van ondernemingen, 2006.

39 'Arbeidsschaarste in alle regio's', VDAB ontcijfert, 10(2006).

40 'Vlaamse KMO's bieden 41.000 vacatures', www.unizo.be/viewobj.jsp?id=344905 (16 juli 2008).

41 Doing business 2008, Overview, Wereldbank, 2008.

42 Doing business 2008, Country profile Belgium, Wereldbank, 2008.

43 European Investment Monitor, Ernst&Young, 2008.

44 Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), 2008.

Op EU-niveau vervijfvoudigde de investeringsprojecten uit BRIC-landen sinds 2001. Ook in België is het aandeel van de BRIC-landen in de DBI licht stijgend. Globaal zijn de BRIC goed voor 5,7% van de DBI in België. Hiermee scoort ons land verhoudingsgewijs beter dan het EU-gemiddelde en evengoed als Nederland, maar zwakker dan Duitsland.⁴⁵

Tabel 6: Overzicht van doorbraken in dit domein

Domein 3	Binnenkomende economische beweging
DOORBRAAK 1	Een gefocust beleid betreffende het duurzaam aantrekken van vestigingen van buitenlandse bedrijven
DOORBRAAK 2	Economische migratie van personen met specifieke technische uitvoerende kwalificaties om structurele arbeidsmarktnelpunten op te vangen
DOORBRAAK 3	Een grootschalig centraal gelegen congrescentrum met comfort en allure voor Vlaanderen als locatie voor zakelijke - en wetenschappelijke topbijeenkomsten

DOORBRAAK 1: EEN GEFOCUST BELEID BETREFFENDE HET DUURZAAM AANTREKKEN VAN VESTIGINGEN VAN BUITENLANDSE BEDRIJVEN

Vlaanderen kiest er met het oog op 2020 voor om specifieke doelgroepen van bedrijven te benaderen. Niet noodzakelijk de hoofdkwartieren, maar activiteiten die iets bijbrengen aan de Vlaamse economie. We kunnen daarbij denken aan logistiek met sterke toegevoegde waarde, kennisbedrijven en bedrijven uit de BRIC-landen en nieuwe ‘emerging markets’ waarop we ons moeten concentreren. Een en ander moet nog sterker ondersteund worden vanuit de speciale Task Force binnen het agentschap Flanders Investment and Trade (FIT). Vlaamse economische missies zijn immers een belangrijk instrument voor de communicatie over de troeven en kwaliteiten van Vlaanderen als vestigingsplaats.

Het zal echter belangrijker worden om niet aan concurrerende prospectie te doen en samen te werken in win-win-perspectief met de andere deelstaten, het Belgische niveau (promotie van Brussel-Vlaanderen-België) en de Euregio's. Complementariteiten tussen de verschillende regio's kunnen zorgen voor een enorm competitief voordeel.

We zullen ook op het gebied van de opvang en de begeleiding van buitenlandse investeerders

⁴⁵ European Investment Monitor, Ernst&Young, 2008.

nieuwe klemtonen moeten leggen in de concrete aanpak. Daarbij zullen we enerzijds, veel meer als vandaag de overheid moeten kunnen positioneren als partner die samen met kandidaat-investeerders naar oplossingen zoekt i.p.v. enkel te controleren en te bestraffen. We mogen immers niet vergeten dat het verminderen van de wettelijke (en fiscale) verplichtingen gezien wordt door internationale bedrijfsverantwoordelijken als de belangrijkste prioritaire maatregel om onze attractiviteit voor buitenlandse investeerders te vergroten.⁴⁶

Daarnaast is een uitstekende opvang en begeleiding van ex-pats, op administratief vlak en qua sociale integratie een succesvoorwaarde. Daarbij moeten we voor het goede onthaal ook op het gebied van de overheidscontacten en de publieke communicatie op een gepaste manier andere talen gebruiken. We moeten overwegen om in dit kader voor officiële documenten nog sterker te werken met hoffelijkheidsvertalingen vanuit het Nederlands naar courante andere talen (Engels, Frans, Arabisch, Turks).

Het afsluiten van samenwerkingsakkoorden met de zich snel ontwikkelende landen kan een positief effect resulteren. De akkoorden kunnen sterk de focus leggen op economische aspecten.

DOORBRAAK 2: ECONOMISCHE MIGRATIE VAN PERSONEN MET SPECIFIEKE TECHNISCHE KWALIFICATIES OM STRUCTURELE ARBEIDSMARKTKNELPUNTEN OP TE VANGEN

Bedrijven in de EU stellen vandaag in hoofdzaak zeer lokaal personeel te werk. Bijna negen op tien werknemers woont in de regio van het bedrijf, amper 4% van het personeel is afkomstig uit het buitenland.⁴⁷ Deze sterk sedentaire arbeidsmarkt is onhoudbaar. De structurele krapte in heel wat segmenten van de arbeidsmarkt is daarvan een acuut symptoom. Welvaart is mede het resultaat van een goed functionerend ondersteunend economisch en dienstverlenend weefsel. Door de gekende demografische evoluties komt dit in het gedrang. Gerichte migratie is een noodzaak om voldoende inzetbaar talent te hebben. Vandaag gaat volgens een Europees vergelijkend onderzoek meer dan de helft van de Nederlandstalige Belgen (53%) ermee akkoord dat we voor sommige economische sectoren immigranten nodig hebben. In ons omringende landen als Luxemburg, Nederland en Frankrijk is er nog sterkere overtuiging dat de economie nood heeft aan migratie.⁴⁸

Dit geldt zowel voor de eerder uitvoerende technische kwalificaties, zoals bouwvakkers, maar ook verpleegkundigen en andere zorgberoepen. Daarnaast is er een grote noodzaak aan vol-

⁴⁶ Barometer van de Belgische attractiviteit, Ernst&Young, 2008.

⁴⁷ Flash Eurobarometer 196 - Observatory of European SME's, mei 2007.

⁴⁸ Special Eurobarometer 66.3, 2006.

doende wetenschappelijke gekwalificeerden voor kennisbedrijven en maatschappelijke dienstverlening (ingenieurs, wiskundigen,...). We moeten een verstandige politiek voeren waarmee we inspelen op internationale arbeidsmobiliteit. Wel leggen daarbij eerder de klemtoon op mobiliteit en een eenmaking van de EU-arbeidsmarkt, wat een dynamisch gegeven is, dan op migratie. Hierbij wordt er meer dan in het verleden rekening gehouden met de employability van arbeidsmigranten op langere termijn. In een recent wetenschappelijk artikel argumenteren Vlaamse onderzoekers dat ook vandaag internationale migratiestromen veeleer te maken hebben met jobkansen en minder met het aanbod aan sociale zekerheidsmaatregelen.⁴⁹

Bij het versterken van de arbeidsmobiliteit zal noodzakelijk heel bijzondere aandacht moeten uitgaan naar de interregionale arbeidsmobiliteit, in de eerste plaats vanuit Brussel en Wallonië, waar nog arbeidsreserves aanwezig zijn. Maar ook de Euregiosamenwerking kan kansen bieden op dit vlak.

DOORBRAAK 3: EEN GROOTSCHALIG CONGRESCENTRUM MET ALLURE VOOR VLAANDEREN ALS TOPLOCATIE VOOR ZAKELIJKE - EN WETENSCHAPPELIJKE WERELDBIJEENKOMSTEN

De internationale congresmarkt kent een stijgende evolutie. In 2001, na de aanslagen in New York, kreeg de congresmarkt een flinke klap, maar sinds 2003 zet de heropleving zich duidelijk door. De congresmarkt is in hoofdzaak een Europese markt: 58% van de congressen wereldwijd wordt in Europa georganiseerd. België kent als congresmarkt een groei van 22% in 2005 t.o.v. 1996. Deze groei is echter ondermaats in vergelijking met gemiddelde groei van alle landen, die 51%, bedraagt.⁵⁰

In een internationale landenrangschikking voor congresstoerisme neemt België dan ook slechts een bescheiden zeventiende plaats in. We moeten heel wat andere EU-landen, waaronder Nederland en Duitsland laten voorgaan.⁵¹ Dit komt ook tot uiting in de cijfers van onze toeristische sector. Het motief van de buitenlandse overnachtingen in Vlaanderen is voor bijna negen op de tien gevallen ontspanning of recreatie en minder dan één op tien situaties voor conferenties of seminaries. De reden om in Brussel te overnachten is in meer dan de helft van de gevallen voor zakelijke doeleinden, een derde van de overnachtingen betreft het zogenaamde MICE-segment

49 M. HOOGHE, A. TRAPPERS, B. MEULEMAN en T. REESKENS, 'Migration to European countries. A structural explanation of patterns, 1980-2004,' International Migration Review, 42(2008), 476-504.

50 Congrestoerisme in Vlaanderen en Antwerpen, IdeaConsult i.o.v. Toerisme Vlaanderen, mei 2007.

51 ICCA country and city ranking measured by number of meetings organised in 2007, International Congress and Convention Association.

(Meeting, Incentive, Conference, Events/Exhibitions).⁵² De verhoudingen naar verblijfsmotief blijven relatief stabiel door de jaren heen. Een extra impuls is noodzakelijk om Vlaanderen op de wereldkaart te zetten op het vlak van congresterisme.

We kunnen een doorbraak realiseren met de uitbouw van een voldoende grootschalig congrescentrum. Dergelijk complex moet een uitstekende bereikbaarheid hebben vanuit de internationale luchthaven. We moeten ook steeds een goede link met Brussel en de EU weten te leggen. Een specialisatie op het vlak van wetenschap en technologie rond de EU-programma's ter zake kan een opportuniteit zijn. Dit congrescentrum moet ook een goede uitvalsbasis bieden voor een aantrekkelijk toeristisch en cultureel nevenprogramma evenals uitgekende gastronomische uitstappen. Het zal daarbij belangrijk zijn om de hele waardeketen goed te kunnen organiseren (met ook aandacht voor de publieke voorzieningen).

Een bijzondere meerwaarde kunnen we scheppen door dergelijk congrescentrum architecturaal buitengewoon interessant te maken. Dat leren ook best practices uit het buitenland. Bovendien heeft Vlaanderen behoefte aan een nieuwe 'landmark'.

⁵² Cijfers afkomstig van Toerisme Vlaanderen, opgenomen en besproken in Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), 2008.

DOMEIN 4: MAATSCHAPPELIJKE POSITIONERING

Visie 2020. In het jaar 2020 is Vlaanderen in internationaal opzicht een maatschappelijk verantwoordelijke regio. De internationale gemeenschap en de buitenlandse opiniemakers kennen en begrijpen Vlaanderen. Zij hebben een positief beeld van een creatief, ondernemend, gastvrij en verdraagzaam Vlaanderen en ze hebben respect voor onze culturele identiteit. Deze beeldvorming vloeit mee voort uit een sterkere internationale oriëntatie bij de Vlamingen. Onze ambitie met het oog op 2020 moet zijn het imago van onze regio, in de meest brede zin, zo snel als mogelijk te verbeteren.

Vandaag. Brussel kent een zeer hoge concentratie aan internationale journalisten. Het zijn deze opiniemakers die via hun media rapporteren en een al dan niet positief beeld ophangen van hoe zij Vlaanderen en de Vlamingen ervaren. Men kan - soms terecht, soms onterecht - jammeren over een eenzijdige informatie over Vlaanderen of specifieke Vlaamse aangelegenheden. Doch men moet de moed en de luciditeit hebben om te erkennen dat het imago van Vlaanderen als gesloten en onverdraagzame samenleving ook voortvloeit uit de xenofobe houding bij een minderheid van de bevolking en de steeds wederkerende conflicten tussen regio's en taalgemeenschappen in dit land. Niet-overwogen beslissingen kunnen de negatieve perceptie nog aandikken. De communautaire knelpunten worden bovendien door onze binnenlandse pers uitgevergroot. Dit levert ons een zeer grote communicatiehandicap op. Het enigszins kwalijke imago van onze regio is bovendien als bijzonder zorgwekkend te beschouwen in een tijdperk waar ethisch of Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in het internationale bedrijfsleven opgang maakt. Dit speelt negatief in op de irrationele component bij vestigingsbeslissingen van bedrijfsverantwoordelijken.

Het imagoprobleem van Vlaanderen in het buitenland is vandaag moeilijk te kwantificeren. Onderzoek betreffende de houding van Nederlanders lijkt op het eerste gezicht genuanceerd.⁵³ Het imago is weliswaar positief, maar vooral gebaseerd op clichés. Verder is de mediaberichtgeving over Vlaanderen overwegend als positief te catalogeren. Over België en Wallonië is de Nederlandse pers minder tot niet positief. Voor Brussel is de balans meer uitgesproken positief. Een andere recente studie leert dat ruim de helft (56%) van de internationale bedrijfsverantwoordelijken van mening is dat de (voorbij) moeizame politieke situatie in ons land, de attractiviteit van België als investeringsbestemming negatief heeft beïnvloed (voor 15% zelfs een zeer negatieve invloed).⁵⁴ Om het imagoprobleem op een zinvolle manier te kunnen opvolgen hebben we wellicht een wetenschappelijk verantwoord monitorsysteem nodig. Maar talrijke contacten met buitenlanders en met Vlamingen in het buitenland leren dat we er vandaag niet goed voorstaan.

⁵³ Nulmeting imago van Vlaanderen in Nederland en actieplan uitgevoerd tussen mei en september 2006 i.o.v. Departement Internationaal Vlaanderen (DIV); CVN-nieuwsbrief, 2(2007).

⁵⁴ Barometer van de Belgische Attractiviteit, Ernst & Young, 2008. Hierbij moet vermeld worden dat heel wat internationale bedrijfsverantwoordelijken niet (goed) op de hoogte zijn van de politieke situatie in België.

De boven aangehaalde voorbeelden en gegevens onderstrepen de noodzaak van bijzondere inspanningen om het imago van onze regio en de internationale beeldvorming van de Vlamingen systematisch bij te sturen.

Hoffelijkheid. Een zeer belangrijk principe in de positieve maatschappelijke positionering is hoffelijkheid. Dit uitgangspunt moet veel sterker centraal staan in de houding van de Vlamingen, maar nog meer in het beleid dat op verschillende beslissingsniveaus ontwikkeld wordt. Hoffelijkheid veronderstelt enerzijds dat men iedereen in zijn eigenheid en cultuur respecteert, maar anderzijds verwacht men dezelfde soort van hoffelijkheid van de ander. Het is een principe dat stoelt op gastvrijheid en tegemoetkomendheid, maar evenzeer op wederkerigheid. Pas in de hoffelijkheid tegenover de ander ontstaat de ruimte voor wederzijds respect. Het zijn deze fundamentele waarden die we in onze cultuur en ingesteldheid moeten vernieuwen en koesteren om de beeldvorming over Vlaanderen en de Vlaming te beïnvloeden. Ook op het gebied van de regelgeving en het gebruik van talen. Het helpt niet het hoofd in het zand te steken of zich in stilzwijgen te hullen wanneer plaatselijk problematische beslissingen genomen worden. Overigens kampt niet alleen Vlaanderen met imago-problemen. Op vele plaatsen in de Europese Unie doen zich vergelijkbare of ergere problemen voor. Een regio die in 2020 tot de absolute top wil behoren, moet de moed hebben hier aan te verhelpen.

Tabel 7: Overzicht van doorbraken in dit domein

Domein 4	Maatschappelijke positionering van Vlaanderen
DOORBRAAK 1	Dynamisch en proactief beleid en mediacommunicatie naar de internationale gemeenschap met het oog op een positieve imagozorg
DOORBRAAK 2	Defragmentatie en moderniteit in ons rijk cultureel aanbod
DOORBRAAK 3	Vlaanderen als maatschappelijk verantwoordelijke regio door een bijzondere inspanning voor ontwikkelingssamenwerking

DOORBRAAK 1: DYNAMISCH EN PROACTIEF BELEID EN MEDIACOMMUNICATIE NAAR DE INTERNATIONALE GEMEENSCHAP MET HET OOG OP EEN POSITIEVE IMAGOZORG

Een betere en meer actieve communicatie van de Vlaamse Overheid is een noodzaak. Vlaanderen heeft op economisch, cultureel en maatschappelijk vlak sterke troeven. Een belangrijke groep bij de internationale bedrijfsverantwoordelijken is de mening toegedaan dat een cam-

pagne het imago en de aantrekkelijkheid van een regio wel degelijk positief kan beïnvloeden.⁵⁵ Dergelijke communicatie-actie heeft echter maar zin, als ze meer is dan PR-praatjes of windowdressing en ook ingaat tegen discriminatie of overdrijving.

Een grondige staatshervorming zal moeten zorgen voor een nieuwe verstandhouding tussen de gemeenschappen en een voor buitenstaanders meer doorzichtige staatsstructuur. Dit biedt de deelstaten meer verantwoordelijkheid en meer mogelijkheden om zich te verantwoorden. Het communicatiebeleid moet vanuit het hoogste niveau gebeuren. Enkel een op zichzelf staande 'voorlichtingsambtenaar' is gedoemd om te mislukken. De Vlaamse ministers moeten zelf in meerdere talen de internationale pers te woord staan, met argumenten gestoeld op feiten. Dit om toelichting te geven bij beleidsmaatregelen, om eenzijdige of negatieve berichtgeving recht te zetten, maar ook om fouten te erkennen en bijstellingen aan te kondigen. Bij zinvolle communicatie-acties in toonaangevende internationale kranten moeten we ook vooraanstaande opiniemakers betrekken (Vlamingen in het buitenland, CEO's die in Vlaanderen investeren). Onze diplomaten -Vlaamse en federale- hebben de plicht om de complexiteit goed uit te leggen.

Naast en complementair aan de communicatie moet het Vlaamse internationaal beleid nog meer proactief worden, dit in het bijzonder in het Europese beslissingsproces, alsook in de onderhandelingen over internationale conventies en akkoorden. De gedane inspanningen moeten verder gezet worden zodat steeds voldoende capaciteit, kennis en onderhandelingsvaardigheden aanwezig blijven. Dit moet gebeuren via eigen en goed opgeleide medewerkers in de Vlaamse departementen of door beroep te doen op externe expertise in een multidisciplinaire academische aanpak. De aanwezige know how in de Vlaamse permanente vertegenwoordiging, bij VLEVA⁵⁶ en bij andere Vlaamse instellingen moeten ruim beschikbaar zijn en laagdrempelig ten dienste staan. Vlaanderen kan zich bovendien nog meer en beter vooraf informeren over Europese of internationale voorbeelden bij het opstellen van nieuwe regelgeving. De nabijheid van de Europese instellingen biedt hiertoe bijzondere opportuniteiten.

Vlaanderen moet ook het komende Voorzitterschap van de Europese Unie in 2010 ten volle benutten om op dit gebied een doorbraak te realiseren.

⁵⁵ Barometer van de Belgische Attractiviteit, Ernst&Young, 2008.

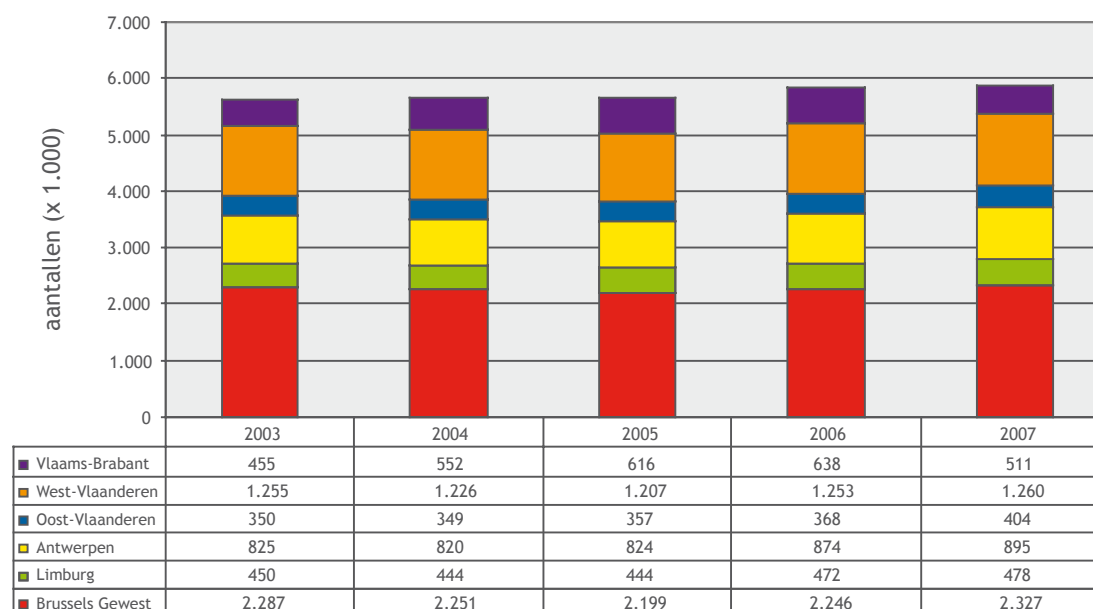
⁵⁶ De Vlaamse Regering nam op 22 juli 2005 de beslissing om een Vlaams-Europees Verbindingsagentschap (VLEVA) op te richten. Het initiatief moet leiden tot een meer nadrukkelijke Vlaamse aanwezigheid op het Europese beleidsniveau en een betere Vlaamse belangenbehartiging.

DOORBRAAK 2: DEFRAGMENTATIE EN MODERNITEIT IN VAN ONS RIJK CULTUREEL AANBOD

De toeristische troeven van Vlaanderen en de manifestaties van levende kunsten van hoge kwaliteit, dragen in belangrijke mate bij aan de positieve internationale uitstraling van onze regio.

Het voorbije decennium kende het toerisme in Vlaanderen maar een bescheiden groei. Het aantal buitenlandse overnachtingen nam toe met 9,4%.⁵⁷ Het jaarrapport 2008 van Eurostat wijst op een beperkte toeristische intensiteit.⁵⁸ België haalt een indexcijfer van 2,8. Vlaanderen doet het beter, met 3,2. Toch blijft ook Vlaanderen een stuk onder het Europese gemiddelde.⁵⁹ (Deze index berekent Eurostat door per lidstaat het aantal overnachtingen van zowel binnen- als buitenlandse toeristen door het aantal inwoners te delen.)

Figuur 3: Toerisme in Vlaanderen: evolutie van de buitenlandse aankomsten ('03-'07)

⁵⁷ Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (FOD Economie), bewerking Studiedienst Vlaamse Regering.

⁵⁸ Eurostat Yearbook, 2008, 311.

⁵⁹ Persmededeling Vlaams minister van Toerisme Geert Bourgeois - Brussel, 3 juni 2008.

Als we alleen naar de aantrekkingskracht kijken t.o.v. buitenlandse toeristen, dan leren we dat Vlaanderen (incl. Brussel) in 2007 de bestemming was voor 5,9 miljoen buitenlandse toeristen.⁶⁰ Dit is ongeveer 62% van het totale aantal vakantiegangers dat onze regio ontving. In Brussel nam het aantal buitenlandse aankomsten toe met 3,6%. Het aantal vakanties van buitenlanders in Vlaanderen (zonder Brussel) daalde echter met -1,6%, in vergelijking met 2006. Vakantiegangers komen in de eerste plaats uit onze buurlanden. Nederland is onze belangrijkste buitenlandse toeristische markt, voor het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. In het oog springende Europese groeimarkten zijn Portugal (+24%), Polen (+16,4%), Tsjechië (+11,8%) en Spanje (+10,7%). Van de herkomstlanden buiten Europa scoren de Verenigde Staten traditioneel het sterkst. In vergelijking met 2006 stijgt het aantal overnachtingen in Vlaanderen van toeristen uit de VS met 3,4% tot 600.000. Een groeipotentieel vindt Vlaanderen in India. Het aantal toeristische overnachtingen van Indiërs steeg vorig jaar, met liefst 32% (tot 75.000). Dit toont ook het belang van rechtstreekse luchtvaartverbindingen aan.

In het jaar 2020 moet Vlaanderen over een kwalitatief hoogstaande toeristische sector beschikken, die international onze creativiteit, innovatiegerichtheid en openheid bevestigt. Deze bedrijfstak ontwikkelt zich dankzij een toekomstgericht toerismebeleid met bijzondere aandacht voor de belevingswaarden voor internationale toeristen. Twee hefboomen kunnen ons internationaal toeristische profiel versterken. We moeten de defragmentatiebeweging om de diversiteit van het toeristische - en culturele aanbod nog beter te bundelen, verder zetten.

De eerste hefboom zijn de Vlaamse festivals. Door een goed agendabeleid biedt Vlaanderen nu al elk weekend en tijdens de periode juli-oktober elke dag van de week een cultureel- of muziekfestival met internationale weerklank. De 12 grootste festivals hebben samen 3,4 miljoen bezoekers en werken uitgebreid samen. De communicatie hierover moet nog sterk verbeteren. Zo kan bv. het hoogstaande Festival van Vlaanderen met zijn aanwezigheid in 82 Vlaamse steden en gemeenten, onze internationale aantrekkingskracht veel versterken. Degelijke studies, zoals in de ons omringende landen, moeten de evolutie van het belang van de festivals voor Vlaanderen, zowel toeristisch, als sociaal-maatschappelijk, maar ook economisch, diplomatiek en politiek opvolgen. Tijdens het huidige Franse EU-voorzitterschap heeft President Sarkozy ervoor gekozen een Europees Cultuurseizoen te ondersteunen. Vlaanderen kan zich tijdens het Belgische Voorzitterschap in 2010 en daarna als een levende, creatieve en tolerante regio profileren, door de 260 festivals in onze regio niet alleen te promoten, maar enkele van hen (met de meest internationale uitstraling) te laten coproduceren met partnerfestivals uit Europa en erbuiten, ook specifiek rond de BRIC-landen.

Het nichetoerisme vormt een tweede hefboom. Ook ons uitermate interessante en unieke

⁶⁰ Toerisme in cijfers 2007 XL, Toerisme Vlaanderen, Planning & onderzoek, juni 2008.

nichetoerisme (fietspaden, WO I,...) kunnen we versterken door het in een ruimer geheel te plaatsen. Anderzijds hebben we behoefte aan moderniteit als complement voor ons patrimonium aan kunststeden voor een meer hedendaags en trendy toeristisch profiel met internationale uitstraling. Daarbij kunnen we ook meer aandacht besteden aan moderne (grootschalige) architectuur in Vlaanderen (ook uit de 19e-20ste eeuw), evenals voor het aanbod aan moderne kunsten(manifestaties). Een toekomstgericht instrument om cultuur internationaal toegankelijker te maken is een hoogwaardige digitalisering van het patrimonium.

DOORBRAAK 3: VLAANDEREN ALS MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORDELIJKE REGIO DOOR EEN BIJZONDERE INSPANNING VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

De uitgaven in het kader van de Vlaamse officiële ontwikkelingssamenwerking gaan in overwegend stijgende lijn tussen 1995 (8,18 miljoen euro) en 2007 (40,62 miljoen euro). Niet alleen de Vlaamse ODA, maar ook de Vlaamse begroting voor ontwikkelingssamenwerking is de voorbije twaalf jaar meer dan verdrievoudigd.⁶¹ Om een doorbraak te maken als maatschappelijke verantwoorde regio zijn nog extra inspanningen nodig. De Vlaming heeft immers een uitgesproken positieve houding voor de hulp aan het Zuiden.

Het bewijs voor dit steeds toenemende draagvlak voor het Zuiden is te merken in de inzet van de Vlamingen in zogenaamde Vierde Pijler initiatieven. De particulieren die zich inzetten voor ontwikkelingssamenwerking, individueel, via een sportclub, binnen een bedrijf, school of gemeente, zijn het levende bewijs van een solidair Vlaanderen dat van haar overheid een betekenisvolle toename verwacht van het budget voor ontwikkelingssamenwerking.

De Vlaamse uitgaven ontwikkelingssamenwerking moeten zo de volgende twaalf jaar exponentieel verder groeien. Dankzij de oprichting van een eigen agentschap (VAIS) en het uitvaardigen van een kaderdecreet, beschikt de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking ondertussen over een volwassen instrumentarium. Een constante stijging van het budget voor ontwikkelingssamenwerking tegen 2020 moet dan ook een haalbare ambitie zijn.

Dit kan eveneens gepaard gaan met een groot internationaal project waarbij Vlaanderen een partner- of peterschap aangaat met een landelijke regio in het Zuiden die in de armoedeval zit. Het doel is deze streek actief te ondersteunen en te begeleiden om de VN-millenniumdoelstellingen te bereiken. Dergelijk grootschalig project zal binnen Vlaanderen een verdere mobilisatie van mensen en middelen vereisen.

⁶¹ Gegevens over 1995-2007 begroting ontwikkelingssamenwerking, officiële ontwikkelingssamenwerking (ODA), Departement Internationaal Vlaanderen (DIV).

Door de voortrekkerspositie die Vlaanderen hiermee inneemt op het gebied van de Noord/Zuid-verhoudingen en de voorbeeldrol via de financiële inspanningen voor ontwikkelingssamenwerking, verwerft onze regio een groot moreel aanzien in de wereld. Zonder dat dit de doelstelling kan zijn bekomen we indirect de steun en het respect van de publieke opinie. Dit levert ook een bijdrage aan de positieve beeldvorming over onze regio bij de internationale gemeenschap.

NOTITIES

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Karl Musschoot, Afdelingshoofd, Afdeling Communicatie, Boudewijnlaan 30, 1000 Brussel

Grafische vormgeving

Ingrid Van Rintel, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Afdeling Communicatie

Druk

Drukkerij Hendrix NV, Peer

Uitgave

september 2008

Depotnummer

D/2008/3241/242

www.vlaandereninactie.be